

Genç Nüfusta İşsizlik Kaygısı Üzerine Bir Saha Araştırması

Özgür Emre Koç¹, Gökben Bayramoğlu², Neslihan Koç³

ÖZET

Bu çalışma, Hitit Üniversitesinin farklı birimlerinde eğitim gören öğrencilerin, mezun olduktan bir yıl ve üç yıl sonra iş bulamamaları halinde yaşayacakları kaygı durumlarının tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin, cinsiyet, gelir düzeyi, iş deneyimi ve iş bulma ümidi ile kaygı düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu araştırmanın örneklemini, üniversitenin farklı fakülte ve meslek yüksekokullarından 450 öğrenci oluşturmaktadır. Verilerin analizinde frekans analizi, faktör analizi, ki-kare analizi, farklılık analizi ve korelasyon analizi kullanılmıştır. Analiz sonucunda demografik faktörlerin kaygı düzeyini etkilediği ve işsiz kalınan sürenin artmasıyla kaygı düzeyleri arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İşsizlik, Üniversite Öğrencileri, İşsizlik Kaygısı.

A Field Research on Unemployment Anxiety in the Young Population

ABSTRACT

This study was conducted to determine the anxiety levels of students, studying in different units of Hitit University, may experience if they could not find a job one year and three years after graduation. It was tried to determine whether there was a relationship between students' gender, income level, work experience and hope of finding a job and their anxiety levels. The sample of this research consists of 450 students from different faculties and vocational schools of the university. Frequency analysis, factor analysis, chi-square analysis, difference analysis and correlation analysis were used to analyze the data. As a result of the analysis, it was determined that demographic factors affected the level of anxiety and that there was a statistically significant difference between anxiety levels as the duration of unemployment increased.

Keywords: Unemployment, University Students, Unemployment Anxiety.

¹ Doç. Dr., Hitit Üniversitesi İİBF Maliye, oemrekoc@hitit.edu.tr, ORCID:0000-0003-2788-8049

² Doç. Dr., Hitit Üniversitesi İİBF İşletme, gokbenbayramoglu@hitit.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6880-6903

³ Doç. Dr., Hitit Üniversitesi İİBF Maliye, neslihanoc@hitit.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7722-6978

(Makale Gönderim Tarihi: 08.04.2024 / Yayına Kabul Tarihi:30.09.2024)

Doi Number: [10.18026/cbayarsos.1466759](https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1466759)

Makale Türü: Araştırma Makalesi

1. GİRİŞ

Ekonomik gelişmenin sonuçlarından biri, eğitim talebinin artmasıdır. Türkiye İstatistik Kurumu (2023) verilerine göre 2022 yılı itibarıyla Türkiye nüfusunun % 15,2'sini oluşturan genç nüfus içerisinde üniversite eğitimi alan gençlerin sayısı çoğalmaktadır. Diploma sahibi olmak, bazı işlere girebilmek için ön koşul olmakla birlikte her zaman yeterli olmamaktadır. Çeşitli yapısal faktörlerden kaynaklanan yüksek işsizlik oranlarıyla birleştiğinde daha karmaşık bir hal alan bu durum, üniversite mezunu gençlerin işe girebilmek için çok sayıda kişiyle rekabet etmek zorunda kalmasına neden olmaktadır. Ayrıca yüksek bilgi ve beceri gerektiren işlerin, daha çok sermaye yoğun sektörlerde olması ve bu sektörlerdeki emek talebinin kısıtlı olması da iş bulma sürecinde kıyasıya rekabeti tetikleyen diğer bir unsurdur. İşsizlik oranının yüksek olması, sadece iş bulma ihtimalini azaltmakla kalmamakta aynı zamanda çalışan kişiler için de her an işini kaybetme riskini doğurmaktadır. Özetle söylemek gerekirse iş bulma konusundaki yoğun rekabet ve belirsizlik, özellikle genç nüfusu etkilemektedir. Geleceğe yönelik bu belirsizlik, genç nüfus içinde kayda değer bir oranı oluşturan diplomalı işsizlerin kaygı düzeylerinin yükselmesine neden olmaktadır. Diğer bir deyişle meslek sahibi olabilmek için üniversite eğitimi almayı tercih eden bireyler, eğitim seviyeleri yükseldikçe iş bulamama baskısını daha fazla hissetmeye başlamaktadır. Genç işsizliği, kişinin kendisi kadar, ailesi ve dolayısıyla toplumun refahı ve huzuru açısından da önemli sonuçları olan bir olgudur. Bu çalışmanın temel amacı iş bulamama ihtimalinin ortaya çıkardığı işsizlik kaygısını tespit etmek ve farklı bölüm ve sınıftaki öğrencilerin yaşadıkları bu işsiz kalma kaygısı karşısındaki tutumlarını belirlemektir. Bu amacı gerçekleştirmek için belirlenen araştırma soruları şu şekilde sıralanabilmektedir:

- a. Eğitim görülen birime göre öğrencilerin işsizlik kaygısı seviyeleri farklı mıdır?
- b. Eğitim görülen sınıfa göre işsizlik kaygısı değişmekte midir?
- c. Cinsiyete göre işsizlik kaygısı değişmekte midir?
- d. Gelir düzeyine göre işsizlik kaygısı değişmekte midir?
- e. Akademik başarı ve deneyim gibi kendini tanımlama düzeylerine göre işsizlik kaygısı değişmekte midir?
- f. İşsiz kalınan süre arttıkça kaygı düzeyi ve tutumlar değişmekte midir?

Özellikle ulusal literatürde üniversite öğrencilerine yönelik işsizlik kaygısı ile ilgili olarak yapılmış çeşitli çalışmalar (Tümerdem, 2007; Aslan, 2015; Çolakoğlu vd., 2017; Turaç ve Donar, 2017; Demir ve Taşkıran, 2018; Eteci vd., 2019; Kutlu vd. 2019; Kaynak ve Öztuna, 2020; Korkmazer, 2020, Dursun ve Şen, 2022; Çetinceli ve Tüzün 2022) bulunmakla birlikte; bu çalışmada bir yıl ve üç yıl sonra hissedilebilecek kaygı düzeyleri ayrı ayrı incelenmektedir. Bu bağlamda çalışmanın, zamansal bir karşılaştırma olanağı sağlaması açısından literatüre katkı sağlaması beklenmektedir. Çalışma temel olarak üç bölümde tasarlanmıştır. Bu amaçla çalışmanın ilk bölümünde işsizlik ve işsizlik kaygısına ilişkin

bilgi verilmiş, devamında öğrencilerin yaşadığı işsizlik kaygısına yönelik literatür taramasına yer verilmiştir. Son bölümde, yapılan anket sonuçları ve bulgular değerlendirilmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

İşsizlik, belli bir dönemde çalışma istek ve arzusunda olmasına karşın iş arayıp, iş bulamayan kişi olarak tanımlanabilmektedir. Young (1985) işsizliği, cari dönem içinde çalışmayan, iş arayan fakat bulamayan bir bireyin içinde olduğu durum olarak açıklamıştır (Young, 1985:5). Ülkemizde resmi işsizlik oranları TÜİK verilerinden takip edilebilmektedir. TÜİK, işsizliği, belirli bir dönem içinde istihdam edilmemiş ve herhangi bir kâr karşılığı, ücretli ya da ücretsiz bir işte çalışmamış ya da böyle bir işle bağlantılı olmamış bireylerden son dört hafta içinde iş arama kanallarını kullanarak iş aramasına karşın iş bulamamış 15 yaş üstü kişilerin durumu olarak tanımlamaktadır.

İşsizlik, sanayileşme sonrası dönemde dünya ekonomisinin başlıca sorunlarından biri haline gelmiş ve özellikle 1980'li yıllardan itibaren önemini daha da artırmıştır. Bu dönemde işsizliğin bu kadar önemli bir konu haline gelmesinin ardında yatan temel faktör, işsizliğin sadece ekonomik bir sorun olmayıp aynı zamanda sosyo-psikolojik bir sorun olmasıdır. İşsizliğin yoğun olduğu ülkelerde sosyal uzlaşma ve toplumsal barışın sağlanmasında yaşanan güçlükler işsizliğin sadece makroekonomik bir değişken olmadığını en önemli göstergelerinden birisidir.

Günümüz emek piyasasında eğitim gördükleri alanlarda iş sahibi olan bireyler, hem kendilerinin hem de ailelerinin yaşamlarını idame ettirebilecek bir gelir elde etme imkânını yakalayabilmektedir. Ayrıca çalışılan işe bağlı olarak elde edilen toplum içindeki rol, statü ve saygınlık gibi sosyo-psikolojik unsurlar da bireylerin tatmin düzeylerinin artmasına neden olabilmektedir. Böylece iş hayatında aktif olan kişiler, sadece ekonomik anlamda değil aynı zamanda psikolojik rahatlatma da yaşayabilmektedir. Buna karşın işsizliğin ve buna bağlı olarak işsizlik kaygısının yüksek olduğu toplumlarda bireyler, işsizliğin getireceği ağır ekonomik ve sosyo-psikolojik sorunlarla mücadele etme durumunda kalmaktadır. Tablo 1'de 2022 yılında Türkiye'de işsizlikle ilgili temel göstergeler yer almaktadır.

Tablo 1. Temel İşgücü Göstergeleri +15 yaş

		15+ Nüfus (Bin)	İşgücü (Bin)	İstihdam (Bin)	İşsiz (Bin)
2022 (III. Çeyrek)	Erkek	32.064	23.051	21.125	1.926
	Kadın	32.729	11.611	10.035	1.575
	Toplam	64.793	34.661	31.160	3.501
		İşgücüne dâhil olmayanlar (Bin)	İşgücüne katılım oranı %	İstihdam oranı %	İşsizlik oranı %
	Erkek	9.014	71,9	65,9	8,4
	Kadın	21.118	35,5	30,7	13,6
	Toplam	30.132	53,5	48,1	10,1

Kaynak: TÜİK (2023a), İstihdam, İşsizlik ve Ücret

Ülkemizde aktif nüfus, 64,7 milyon kişidir. Cari ücret düzeyinde ve çalışma koşullarında çalışanlarla işsizlerin toplamını ifade eden işgücü sayısı 34,6 milyon kişidir. İşgücüne katılma oranı 53,5%'dir. Erkeklerde yaklaşık 10 milyon, kadınlarda yaklaşık 20 milyon kişi işgücüne dahil olmamaktadır. Çalışma yaşamına dahil olmak isteyen yani 34,6 milyonluk işgücü içinde 3,5 milyon işsiz bulunmaktadır. Aktif nüfus açısından düşünüldüğünde yani 15 yaşından büyük çalışabilir kişilerden 30 milyon kişi çeşitli nedenlerle çalışmayı tercih etmemekte; 3,5 milyon kişi de iş bulamamaktadır. Yükseköğretim mezunlarına ilişkin göstergeler ise Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Eğitim Durumuna Göre Temel İşgücü Göstergeleri +15 Yaş (Yükseköğretim)

		İşgücü (Bin)	İstihdam (Bin)	İşsiz (Bin)	İşgücüne katılım oranı %	İstihdam oranı %	İşsizlik oranı %
2022 (III. Çeyrek)	Erkek	5.578	5.115	463	85	78,0	8,3
	Kadın	4.120	3.414	706	67,4	55,8	17,1
	Toplam	9.698	8.529	1.169	76,5	67,3	12,1

Kaynak: TÜİK (2023a), İstihdam, İşsizlik ve Ücret

15 yaş üstü yükseköğretim mezunu kişiler açısından işgücü sayısı 9,6 milyon kişidir ve bu kişiler arasında 1,1 milyon kişi işsizdir. İki tablo açısından ortaya çıkan sonuçlardan biri, yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılım ve istihdam oranlarının oldukça yükselmekte olduğudur. Diğer bir sonuç ise işsizlik oranlarının yükseköğretim mezunları açısından daha yüksek olmasıdır.

Yükseköğretim mezunu kadınların istihdam içindeki payları artsa da yükseköğretim mezunu erkeklerin işsizlik oranları yükseldiği için ortalama da yükselmektedir. Genç işsizliğin yüksek olduğu ülkemizde eğitilmiş genç işsizlik oranı, genel işsizlik oranının üzerindedir. Bu durum, üniversiteden mezun olduktan sonra iyi bir işe girmenin veya mesleğiyle ilgili bir işe girmenin hatta herhangi bir işe girmenin kesin olmadığını göstermektedir.

15-24 yaş grubu içerisinde bulunan bireylerden çalışma istek ve arzusuna sahip olmalarına karşın belirli bir dönem iş arayıp bulamayan kişiler genç işsiz olarak adlandırılmaktadır. Genç olarak kabul edilen söz konusu yaş grubuna ait bireylere yönelik işsizlik oranları hemen hemen her ülkede artış eğilimi gösterdiği bilinen bir gerçekliktir. Bu yaş grubundaki işsizlik oranının sürekli artış göstermesinin nedenleri arasında; tecrübe eksikliği, iş gücü piyasasında gençlere yönelik yeni istihdam alanlarının yaratılamaması, iş gücü piyasasında aranan niteliklerin gençlerin sahip olduğu yetenek ve kabiliyetlerin ile örtüşmemesi, gençler arasında hızla yayılan kaygı ve endişeler vb şeklinde sıralamak mümkündür. İşgücü piyasasına ilk defa giriş yapacak söz konusu yaş grubundaki bireyler, kendilerini mutlu edecek doğru iş tercihi yapıp yapmadıkları konusunda endişe ve kaygı duyarlar. Dolayısıyla bu kaygı ve endişeleri geleceğe dönük umut ve beklentilerini etkileyecektir. Böylece işsiz kalma ve arzu ettiği işi bulamama kaygısı gençleri “elverişsiz çalışma şartlarını” (düşük ücret, hijyenik olmayan çalışma ortamı, uzun çalışma saatleri, vb) kabul etmesine sebep olacak ve “baştan kabul etmeyi ve katlanmayı” düşündürecektir. Bu düşüncedeki gençlerin verimlilikleri düşecek ve kaygı düzeyleri artacaktır (Murat & Şahin, 2011: 97).

Kaygı, gelecekte karşılaşılabilecek risklerin bugünkü zamanda birey üzerindeki yarattığı güvensizlik ve tedirginlik duygusunun en önemli sonuçlarından birisidir (Erözkan, 2011:14). Gelecekte ortaya çıkma ihtimali olan içsel ya da dışsal riskler nedeniyle kaygı duyan bireyler, psikolojik açıdan kendini tehlikede hissedebilir ve kendini koruma davranışı gösterebilir (Aytaç, Dursun ve Yıldız Bağdoğan, 2020). İşsizlik, bünyesinde barındırdığı söz konusu riskler nedeniyle bireylerde kaygının oluşmasına neden olan etmenlerden birisidir. Bireylerin çalışma hayatlarına ilişkin olumsuz düşünceler taşımaya neden olan işgücü piyasasındaki belirsizlikler, bireylerin gelecek planlarını etkilemekte ve işsizlik kaygısına neden olmaktadır. İşsizlik kaygısı, sadece iş arama sürecinde olanlarda değil hali hazırda iş gücü piyasasına girmeye hazırlanan kişilerde de sıklıkla karşılaşılabilen bir durumdur.

İnsanın yaşam döngüsü içinde gençlik dönemi, sosyal ve ruhsal bakımdan en hassas olunan dönemdir ve böylesi bir dönemde işsizlik gibi ciddi bir sorunla karşılaşmaları bireylere psikolojik ve sosyal açıdan zarar vermektedir. İşsizlik kaygısının en yoğun görüldüğü grup lisans öğrencileri olarak kabul edilmektedir. Üniversitede eğitim dönemleri süresince öğrenciler, okudukları bölümler ve mezuniyet sonrası karşılaştıkları çalışma koşulları hakkında olumsuz düşüncelere kapılırlar. Gençlerin üniversiteden mezun olduktan sonra iş bulamaması ciddi bir kaygı ve endişe oluşturmaktadır. Mezun sayılarındaki artışla birlikte işsizlik oranlarında yaşanan artışlar işsizlik kaygısını da artırmaktadır. Üniversiteden mezun olduktan sonra iş bulmada zorluk yaşayan gençlerin karşılaştıkları en önemli sorunlardan birisi de aile baskısıdır. Böyle bir baskı ile karşılaşacağını düşünen gençler bölüm seçimi yaparken iş garantisi yüksek bölümleri tercih etmekte ancak bu durum da okudukları bölümden memnuniyetlerini düşürmektedir. Çünkü tercih nedeni bölümü sevmeleri değil ileride karşılaştıkları aile baskısıdır.

Gençlerin karşılaştıkları aile baskısı nedeniyle yaptıkları iş tercihleri sonucunda yükseköğretim mezunu gençlerden beklenen yaratıcılık ve üretkenlik seviyelerine ulaşamamaktadır. Böylece mutsuzluk ve umutsuzluğa kapılan gençler, ekonominin üretim kapasitesini artıracak yaratıcılığı gösterememekte ve ekonomik faydayı gerçekleştirememektedir. Her ne kadar gençlerde görülen işsizlik kaygısı psikolojik bir olgu gibi görünse de bu kaygıyı yarattığı makroekonomik etkilerin de göz ardı edilmemesi ve maliye politikaları kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

3. LİTERATÜR

Tümerdem (2007), Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Kimya Anabilim Dalı ve Fen-Edebiyat Fakültesi Kimya bölümü son sınıf öğrencilerini kapsayan çalışmada, söz konusu öğrencilerin, başarı düzeyleri, arkadaşlık ilişkileri, cinsiyetleri ve meslek tercihlerinin işsizlik kaygılarını etkilediği, ailelerinin tutumu ve ekonomik değişkenlerin öğrencilerin işsizlik kaygıları üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkisi olmadığını tespit edilmiştir.

Aslan (2015), Ankara'da 751 üniversite son sınıf öğrencilerine yönelik olarak gerçekleştirdiği alan araştırmasında, çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, akademik başarı düzeyi, iş tecrübesinin olup olmaması, aldığı eğitime yönelik iş bulabilme şansının yüksek veya düşük algılanmasına göre farklı kaygı düzeylerinin olduğu ortaya konulmuştur.

Çolakoğlu vd. (2017), Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) son sınıf öğrencilerine yönelik yaptıkları çalışmada, öğrencilerin işsizlik kaygı düzeylerini farklılaştıran değişkenler -cinsiyet, bölüm, yaş, aile geliri, iş bulma ümidi- arasında anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmişlerdir.

Turaç ve Donar (2017) Ankara'da üniversite son sınıf öğrencilerini kapsayan anket çalışmalarında, kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha yüksek bir işsizlik kaygısına sahip olduklarını tespit etmişlerdir. Ayrıca not ortalaması yüksek olan öğrencilerin üzerlerinde hissettikleri başarılı olma baskısı nedeniyle kaygı düzeylerinin de arttığını ifade etmişlerdir.

Demir ve Taşkiran (2018), İİBF son sınıf öğrencilerinin "iş bulma ümitlerini" etkileyen etmenlerin neler olduğuna ilişkin çalışmalarında elde ettikleri bulgulara göre; öğrencilerin akademik başarı düzeyleri, iş deneyimleri, yetkinlik, ülkede verilen İİBF mezun sayıları gibi etmenlerin işsizlik kaygıları ve iş bulma ümitleri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Etçi vd (2019), Muğla Üniversitesindeki meslek yüksekokullarındaki öğrencilerin işsizlik kaygısı, iş bulma ümidi sosyo-demografik yapı, iş önceliği ve iş deneyimi arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarında, kız öğrencilerin erkek öğrencilere nazaran kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Eğitim görülen

bölümü tercih etmedeki istek durumuna göre ise bölümü isteyerek seçen öğrencilerin diğer öğrencilere göre kaygı düzeylerinin daha düşük olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmacılar çalışmalarında, öğrenim görülen bölüm, ebeveynlerin çalışma durumu, iş bulmada etkin öncelik, iş bulma ümidi vb. değişkenler arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını belirtmişlerdir.

Kutlu vd. (2019) Bandırma 17 Eylül Üniversitesi İİBF öğrencilerine yönelik gerçekleştirdikleri çalışmalarında, son sınıf öğrencilerinin işsizlik kaygılarının olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışmada, cinsiyet ve tercih edilen bölüm değişkenlerinin kaygı üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığını ancak not ortalaması değişkeninin kaygı üzerinde etkili olduğunu tespit etmişlerdir.

Kaynak ve Öztuna (2020), Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören potansiyel sağlık çalışanı pozisyonundaki öğrencilerin sahip olduğu işsizlik kaygıları üzerine yapılan çalışmada, bölümünü isteyerek tercih etmeyenlerin bölümü isteyerek tercih edenlere göre daha yüksek oranda bir kaygı taşıdığı görülmüştür. Bu kaygının nedeni olarak çalışmada, bölümü istemeyenlerin çevresel ve sosyal baskılardan daha çok etkilendiği ve bu etki derecesine bağlı olarak da yüksek kaygıya sahip oldukları tespit edilmiştir.

Korkmazer (2020) Muş Alparslan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerine yönelik yaptığı çalışmasında, öğrencilerin işsizlik kaygısına yönelik algılarının tanımlayıcı özelliklerine göre farklılık gösterdiği ve kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. İşsizlik kaygısının, yaş, okuduğu bölüm, gelir durumu ve not ortalamasından etkilendiğini belirtmişlerdir. Yaptıkları çalışma sonucunda yazarlar, cinsiyet, medeni durum, anne-baba çalışma durumu gibi değişkenlerin işsizlik kaygısı üzerinde anlamlı etkisinin olmadığını ifade etmişlerdir.

Dursun ve Şen (2022), İİBF son sınıf öğrencilerinin işsizlik algısının ölçülmesi amacıyla yaptıkları çalışmalarında, bu öğrencilerin orta düzeyde işsizlik kaygısı yaşadıklarını tespit etmişlerdir. Yazarlar, yaşanan kaygının nedeni olarak da mezun olunan bölümü tercih etme isteği ve mezun olunan bölümden memnuniyet düzeylerinin etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Çetinceli ve Tüzün (2022), Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Finans Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü öğrencileri ile Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Isparta MYO'nda okumakta olan Finans, Bankacılık ve Sigortacılık Programı öğrencilerinin işsizlik kaygısı üzerine yaptıkları çalışmada, öğrencilerin genel işsizlik kaygılarının yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere nazaran, daha öncesinde bir iş tecrübesi edinmiş öğrencilerin hiç iş deneyimi olmayan öğrencilere göre ve son sınıf öğrencilerinin diğer sınıf öğrencilerine kıyasla işsizlik kaygılarının yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

4. BULGULAR

Çalışmada, araştırma yöntemi olarak niceliksel yöntem tercih edilmiştir. Bu çalışmanın temel amacı, üniversite öğrencilerinin mezun olduktan sonra işsiz kalma kaygılarının düzeyini tespit etmektir. Bu amaçla öğrencilere bir yıl ve üç yıl sonrasında iş bulmama durumuyla yaşayacakları kaygı düzeylerine ilişkin düşünceleri sorulmuş ve kaygı düzeylerinde gerçekleşen değişim tutum ölçeği ile tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anket, demografik bilgiler, mezuniyet sonrası 1 yıl içinde iş bulunamaması ya da 3 yıl sonrasında hala iş bulunamaması durumunda öğrencilerin yaşamaları muhtemel kaygılarını belirlemeye yönelik sorulardan oluşmuştur. İşsizlik kaygısının belirlenmesine yönelik sorular, Başak Kıcırcı (2010)'ın çalışmasından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Çalışmada yer alan anket görüşmelerinin yapılması için gerekli olan etik kurul onayı, Hitit Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulundan 2023-249 sayılı karar uyarınca alınmıştır.

Araştırmanın evrenini, Hitit Üniversitesinde öğrenim gören lisans ve lisansüstü öğrencileri oluşturmaktadır. Sonuçların genelleştirilebilmesi için yeterli örneklem büyüklüğüne ulaşılmış; 450 öğrenciyle anket gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, demografik faktörler ve kaygı düzeylerinin tespiti açısından ayrı ayrı analiz edilmiştir. Bulgular; frekans analizleri, faktör analizi, ki-kare analizi, farklılık analizleri ve korelasyon analizi ile yorumlanmıştır.

4.1. Demografik Bulgular

Demografik bulgular Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Demografik Faktörler

	Değişken	Frekans (n)	Yüzde (%)
Eğitim Birimi	İİBF	199	44,2
	İlahiyat Fakültesi	22	4,9
	Mühendislik Fakültesi	27	6
	Fen Edebiyat Fakültesi	51	11,3
	Spor Bilimleri Fakültesi	22	4,9
	Sağlık Bilimleri Fakültesi	32	7,1
	MYO	64	14,2
	Güzel Sanatlar Fakültesi	16	3,6
	Lisansüstü	17	3,8
	Toplam	450	100,0
Sınıf	Hazırlık	5	1,1
	1	74	16,4
	2	110	24,4
	3	96	21,3
	4	160	35,6
	5 ve üzeri	5	1,1
	Toplam	450	100,0
Cinsiyet	Kadın	218	48,4
	Erkek	232	51,6
	Toplam	450	100
Gelir Düzeyi	3000 ve aşağısı	124	27,6
	3000-5000 TL	161	35,8
	5000-10000 TL	128	28,4
	10000-20000 TL	28	6,2
	20000 TL ve üzeri	9	2,0
	Toplam	450	100

Tablo-3'den görüleceği öğrenciler birim, sınıf ve gelir düzeyi bakımından birbirine yakın bir dağılım göstermektedir. Öğrencilere okudukları bölümü isteyerek mi tercih ettikleri sorulmuştur. Yanıtlar Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Bölümünüzü İsteyerek mi Tercih Ettiniz?

	Frekans	Yüzde
Evet	309	68,7
Hayır	141	31,3
Toplam	450	100

Öğrencilerin büyük çoğunluğunun (% 68,7) okudukları bölümü bilinçli ve isteyerek tercih ettikleri görülmektedir. Öğrencilerin bölümlerini tercih etmeden önce bölüme ilişkin iş olanaklarını ve kariyer imkânlarını araştırdıkları tahmin edilmektedir. Öğrencilerin akademik başarı düzeylerine ilişkin görüşleri ise Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Akademik Başarı Düzeyi

	Frekans	Yüzde
Çok iyi	40	8,9
İyi	184	40,9
Orta	198	44,0
Kötü	22	4,9
Çok kötü	6	1,3
Toplam	450	100

Öğrencilerin çok az bir bölümü kendilerini akademik olarak başarısız görmektedir. Kendini başarısız bulanların oranı sadece % 6,2 düzeyindedir. Öğrencilerin, okudukları bölümü isteyerek tercih edip etmemelerinin akademik başarıları üzerinde etkisi olup olmadığını tespit etmek üzere ki-kare testi yapılmış ve istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($\text{sig}=,000$). Tercih ettikleri bölümde okuduklarını belirten öğrencilerin % 48,2’si kendilerini akademik açıdan başarılı (iyi ve çok iyi) görürken; okudukları bölümü tercih etmediklerini ifade eden öğrenciler içerisinde kendisini akademik olarak başarılı bulanların oranı yaklaşık % 30’dur. Öğrencilerin aldıkları eğitimin, akademik açıdan yeterli bulup bulmadıklarına ilişkin görüşleri ise Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Aldığınız Eğitimin Yeterli Olduğunu Düşünüyor Musunuz?

	Frekans	Yüzde
Evet	112	24,9
Kısmen	208	46,2
Hayır	130	28,9
Toplam	450	100

Öğrencilerin yaklaşık % 25’i aldıkları eğitim yeterli olduğunu düşünürken kısmen yeterli olduğunu düşünenlerin oranı % 46,2 ve yetersiz bulanların oranı ise yaklaşık % 29’dur. Okudukları bölümü isteyerek tercih ettiklerini söyleyen öğrenci sayısı ve aldığı eğitimi

yeterli bulan öğrenci sayısının arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını tespit etmek için Ki-kare testi yapılmış ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (sig=,000). Bölümü isteyerek tercih ettiğini söyleyen öğrencilerin % 32'si aldığı eğitimi iş yaşamına iyi bir başlangıç yapmak için yeterli görürken % 24'i yeterli bulmamaktadır. Kararsızım diyenlerin oranı ise % 43'tür. Bölüme isteyerek gelmediğini belirten öğrencilerin sadece % 8'i aldığı eğitimi yeterli bulurken; % 38.2'si yetersiz bulmaktadır. Bu anlamda tercih döneminde yapılan detaylı incelemeler, öğrencinin bölüme ilişkin beklentilerinin daha gerçekçi olmasına katkı sağladığı ifade edilebilmektedir.

Öğrencilerin üniversite eğitimi dışında iş hayatında değerlendirebilecekleri üstünlüklere sahip olup olmadıkları sorulmuş ve alınan yanıtlar Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Üniversite Eğitiminiz Dışında Sahip Olduğunuz Avantajlarınız Neler?

	Frekans	Yüzde
Yabancı dil biliyorum	73	16,2
Yurtdışı deneyimim var	19	4,2
Staj yaptım	101	22,4
Mesleğimle ilgili kurslara katıldım	60	13,3
KPSS kurslarına katıldım	29	6,4
Hiçbiri	136	30,2
Diğer	32	7,1
Toplam	450	100,0

Tablo 7'de görüldüğü üzere öğrencilerin % 30.2'si, üniversite eğitimi dışında kendilerine iş piyasasında rekabet gücü sağlayacak herhangi bir üstünlüğe sahip olmadıklarını belirtmektedir. Yabancı dil bildiğini ifade eden öğrencilerin oranı ise sadece % 16,2'dir. Kurs ve seminerlere katılanların oranı ise yaklaşık % 20 düzeyindedir.

Öğrencilere, meslek tercihi yaparken öncelikle okuduğu bölümle ilgili alternatiflere mi yöneleceği sorulmuş ve alınan yanıtlar Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Meslek Tercihinizi Yaparken Öncelikli Olarak Okuduğunuz Bölümle İlgili İşleri mi Tercih Edersiniz?

	Frekans	Yüzde
Evet	317	70,4
Kararsızım	78	17,3
Hayır	55	12,2
Toplam	450	100

Öğrencilerin % 70,4'nün meslek tercihi yaparken öncelikle eğitimini aldıkları alanda tercih yapmayı düşündükleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin okudukları bölümü isteyerek tercih edip etmedikleri ve meslek seçiminde eğitim aldıkları alanda devam edip etmek istemedikleri arasında da istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Yapılan ki-kare

testine göre (sig=,000) okuduğu bölümü isteyerek tercih ettiğini söyleyen öğrencilerin % 81'i aynı alanda meslek seçimi yapmak istediğini belirtirken sadece % 9'u farklı bir alanda iş bulmak istediklerini belirtmektedir. Bölümü isteyerek tercih etmediğini söyleyen öğrencilerin ise % 46'sı farklı bir alanda çalışmak istediklerini belirtmiştir. Bu açıdan bakıldığında, öğrencilerin üniversite tercihlerini yapma aşamasında sahip oldukları farkındalık düzeyleri ve bölüme ilişkin bilinçli tercihleri üniversite hayatları boyunca ve daha sonraki meslek kararlarını oldukça yüksek düzeyde etkilediği görülmektedir.

Öğrencilere daha önce herhangi bir iş deneyimi olup olmadıkları sorulmuş ve yanıtlar Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Geçmiş İş Deneyimi

	Frekans	Yüzde
Evet	278	61,8
Hayır	172	38,2
Toplam	450	100

Ankete katılan öğrencilerin yaklaşık %62'sinin daha önce bir iş deneyimine sahip olması oldukça önemli bir avantaj olarak değerlendirilebilmektedir. Bu bölümde son olarak öğrencilere mezun olduktan sonra 1 ila 3 yıl içerisinde iş bulamamaları takdirde nasıl bir hareket tarzı belirleyecekleri sorulmuş ve yanıtlar Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Mezun Olduktan Sonra 1-3 Yıl İçinde İş Bulamazsanız Aşağıdakilerden Hangisi Size Daha Uygun?

	Frekans	Yüzde
Askere gitmek	85	18,9
Yüksek lisans yapmak	69	15,3
Sınavlara hazırlanmak	118	26,2
Kendi işimi kurmak	101	22,4
Aile işletmesinde çalışmak	14	3,1
Hiçbiri	23	5,1
Diğer	40	8,9
Toplam	450	100,0

Tablo 10'da görüleceği üzere öğrencilerin özel sektörde iş bulma olasılıklarının azaldığını hissettiklerinde mesleki sınavlara hazırlanmaya (% 26,2) ya da kendi işlerini kurmaya yönelmektedir. Buradan hareketle iş bulma kaygısının azaltılmasında, mezuniyet sonrası kariyer yönlendirme çalışmalarının etkinliğinin artırılması gerektiği ifade edilebilmektedir. Kamu-özel sektör- girişimcilik alternatiflerine ilişkin daha detaylı bir yönlendirme öğrencilerin vakit kaybetmesine engel olmak açısından önemli bir etki yaratacağı düşünülmektedir. Sahip olunan nitelikleri geliştirme açısından lisansüstü eğitim almak da tercih edilen diğer bir seçenek olarak görülmektedir (% 15,3). Ancak eğitim düzeyinin yükselmesi aşırı kalifikasyon problemini de gündeme getirmekte ve kişinin iş bulma

ihtimalini düşürebilmektedir. Kalifiye eleman sayısı her geçen gün artarken, yarı vasıflı ve vasıfsız eleman sayısı hızla azalmaktadır. Bu durum işverenlerin ara eleman bulma konusunda sıkıntı yaşamalarına neden olmaktadır.

4.2. Ölçeklere İlişkin Bulgular

Ölçeklere ilişkin analizlere geçmeden önce çapraz kontrol amacıyla sorulmuş olan 6 ifade ters kodlanmıştır. Daha sonra çalışmanın güvenilirliğini test etmek için Cronbach alpha katsayısı hesaplanmış ve ,860 olarak bulunmuştur. Yapılan inceleme sonucunda ölçekten herhangi bir ifade çıkarılması halinde güvenilirlikte bir artış olmayacağı tespit edildiği için herhangi bir ifade çıkarılmamıştır. Daha sonra ölçeğe faktör analizi uygulanmasına karar verilmiştir. Ancak sorular, bir yıl sonrasında ve üç yıl sonrasında iş bulunamaması durumunda yaşanabilecek kaygı durumu ayrı ayrı sorulduğu için faktör analizi de birinci ve üçüncü yıl için ayrı ayrı oluşturulmuştur.

Birinci yılın sonunda iş bulunamaması halinde yaşanabilecek kaygı düzeyini ölçmek için sorulara ilişkin Kaiser-Meyer-Olkin Measure ,829 ve sig=,000 olarak hesaplanmış ve veri setinin faktör analizine uygun olduğu tespit edilmiştir. Yapılan faktör analizi sonucunda 2 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. “İşsizliğin beni utandıracak bir durum olacağını sanmam” ifadesi faktör yükünün düşük olması nedeniyle analizden çıkarılmıştır. İki boyutlu ve 12 ifadeden oluşan bu yapı, toplam varyansların % 46,176’sını açıklamaktadır.

Tablo 11. Birinci Yılın Sonunda İş Bulunamaması Halinde Yaşanabilecek Kaygı Düzeyi

	Faktör	
	1	2
Yaşamımı sürdürmek için yeterli bir gelirim olamayacağından endişe ederim.	,664	
Aileme, arkadaşlarıma karşı itibarımı yitireceğimi düşünürüm.	,805	
Kendime olan güvenimin sarsılacağına inanırım.	,836	
Ne olursa olsun iş bulacağıma dair inancımı koruyacağıma inanırım.	,519	
İşsiz olduğumu başkalarına söylemenin zor geleceğini hissederim.	,724	
Gittikçe içime kapanmaya başlayacağımdan endişe ederim.	,767	
İş bulamayacağıma düşünerek iş aramaktan vazgeçerim.	,457	
İş bulamama sebebinin benden değil, ülke koşullarından kaynaklandığına inanırım.		,499
Kendi işimi kurmak gibi alternatif çözümler aramayı düşünürüm.		,561
Bu süreyi, işe başladığımda yapamayacağım pek çok aktivite ile ilgilenerek geçiririm.		,525
Bu süreyi, moralimi hiç bozmadan iş sınavlarına hazırlanarak / iş aramaya devam ederek		,558
Bu sürede, mesleğimle ilgisi olmasa da masraflarımı karşılayacak geçici işler yaparım.		,686

3 yıl sonunda iş bulunamaması durumunda yaşanabilecek kaygı düzeyini ölçmeye yönelik soruları için faktör analizi yapılması Kaiser-Meyer-Olkin Measure oranı ,851 ve sig=,000 olarak hesaplanmış ve veri setinin faktör analizine uygun olduğu tespit edilmiştir. “İş

bulamama sebebinin benden değil, ülke koşullarından kaynaklandığına inanırım” ve “bu sürede mesleğimle ilgili olmasa da masraflarımı karşılayacak geçici işler yaparım” ifadeleri faktör yüklerinin 0,40’dan aşağıda olması nedeniyle analizden çıkarılmıştır. Elde edilen iki boyutlu ve 11 ifadeli ölçek toplam varyansların % 52,478’sini açıklamaktadır. Tablo-12, ilgili faktör analizini göstermektedir.

Tablo 12. Üçüncü Yılın Sonunda İş Bulunamaması Halinde Yaşanabilecek Kaygı Düzeyi

	Faktör	
	1	2
Yaşamımı sürdürmek için yeterli bir gelirim olamayacağından endişe ederim.	,717	
Aileme, arkadaşlarıma karşı itibarımı yitireceğimi düşünürüm.	,853	
Kendime olan güvenimin sarsılacağına inanırım.	,864	
İşsiz olduğumu başkalarına söylemenin zor geleceğini hissederim.	,715	
Gittikçe içime kapanmaya başlayacağımdan endişe ederim.	,767	
İş bulamayacağımı düşünerek iş aramaktan vazgeçerim	,448	
Ne olursa olsun iş bulacağıma dair inancımı koruyacağıma inanırım.		,719
İşsizliğin beni utandıracak bir durum olacağını sanmam.		,650
Kendi işimi kurmak gibi alternatif çözümler aramayı düşünürüm		,614
Bu süreyi, işe başladığımda yapamayacağım pek çok aktivite ile ilgilenerek geçiririm		,653
Bu süreyi, moralimi hiç bozmadan iş sınavlarına hazırlanarak / iş aramaya devam ederek		,680

Daha sonra faktör analizi sonucunda yer alan ifadelerin ortalamaları alınarak demografik faktörler açısından farklılık analizleri gerçekleştirilmiştir. Buna göre eğitim birimi, sınıf, cinsiyet ve gelir düzeyi açısından birinci ve üçüncü yıl sonunda yaşanabilecek kaygı düzeyi açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığı analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13. Farklılık Analizleri

Değişken	Birinci yıl Sigma	Üçüncü yıl Sigma	Test yorum
Eğitim birimi	,958	,571	Hem birinci yıl hem de üçüncü yıl sonu itibariyle yaşanması beklenen kaygı düzeyi bakımından gruplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.
Sınıf	,240	,230	Hem birinci yıl hem de üçüncü yıl sonu itibariyle yaşanması beklenen kaygı düzeyi bakımından gruplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.
Cinsiyet	,356	,012	Üçüncü yıl itibariyle istatistiki olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir
Gelir düzeyi	,001	,004	Hem birinci yıl hem de üçüncü yıl sonu itibariyle yaşanması beklenen kaygı düzeyi bakımından gruplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.
İsteyerek tercih etme	,000	,104	Birinci yıl itibariyle istatistiki olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir.
Akademik başarı düzeyi	,020	,080	Birinci yıl itibariyle istatistiki olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir.
Meslek tercihi	,000	,059	Birinci yıl itibariyle istatistiki olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir.
İş deneyimi	,015	,044	Hem birinci yıl hem de üçüncü yıl sonu itibariyle yaşanması beklenen kaygı düzeyi bakımından gruplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.
Eğitim dışında sahip olunan üstünlükler	,427	,353	Hem birinci yıl hem de üçüncü yıl sonu itibariyle yaşanması beklenen kaygı düzeyi bakımından gruplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.
İş bulamama halinde tercih edilecek alternatifler	,019	,001	Hem birinci yıl hem de üçüncü yıl sonu itibariyle yaşanması beklenen kaygı düzeyi bakımından gruplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre, önlisans, lisansüstü ve yüksek lisans öğrencileri arasında işsizlik kaygısı bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Bu bulgu, farklı eğitim seviyelerindeki öğrencilerin iş bulma konusunda benzer endişeler taşıdıklarını ortaya koymaktadır. Yüksek işsizlik oranları ve ekonomik koşulların mevcut zorlukları göz önünde bulundurulduğunda, gençler kişisel yeteneklerinin iş bulma konusunda yetersiz olduğunu düşünebilirler. Bu algı, yüksek eğitim seviyesine sahip bireylerin dahi iş bulmada kesin bir güvenceye sahip olamamalarına neden olabilir. Dolayısıyla, işsizlik kaygısını hafifletmeye yönelik politika ve stratejilerin geliştirilmesinde, eğitim seviyesinden bağımsız olarak, işsizlik kaygısını ekonomik durum, iş piyasasının doygunluğu ve mesleki alanların rekabet koşulları gibi çeşitli faktörler açısından ele alınması gerekmektedir. Bu yaklaşım, eğitim ve iş gücü politikalarının daha etkili bir şekilde şekillendirilmesine imkân sağlayacaktır.

Cinsiyet açısından yapılan analizde birinci yılsonu itibariyle yaşanabilecek kaygı düzeyi bakımından anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Ancak üçüncü yılsonu itibariyle yaşanabilecek kaygı düzeyi gruplar arasında anlamlı bir farklılık göstermektedir. İş bulamama süresi arttıkça kadınların kaygı düzeyi (ort=2,9700) erkeklere (ort=2,7915) oranla istatistiki olarak anlamlı bir şekilde daha fazla olmaktadır.

Gelir düzeyi bakımından yaşanabilecek kaygı düzeyi hem birinci yıl itibariyle hem de üçüncü yıl itibariyle istatistiki olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Farklılık, 3000 ve altı gelir düzeyi ile 10.000-20.000 ve 20.000 üzeri gelir grupları arasındadır. Gelir düzeyi yükseldikçe işsizlik kaygısının azaldığı ifade edilebilmektedir.

Bölümü isteyerek tercih edip etmeme durumuna göre iş bulma konusunda yaşanabilecek kaygı düzeyi birinci yıl sonu itibariyle istatistiki olarak anlamlı farklılık gösterirken (sig=,000); üçüncü yıl itibariyle (sig=,104) istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Birinci yıl sonu itibariyle, tercih ettiği bölümde eğitim alan öğrencilerin kaygı düzeyi (ort=2,5189), istemedikleri bölümde okuduklarını ifade eden, istedikleri alanda eğitim gören öğrencilere oranla (ort=2,7589) daha düşük olması beklenmektedir. Buradan hareketle öğrencilerin, alanlarına uygun bir meslek edinebileceklerine dair beklentilerinin daha güçlü olacağı ancak üçüncü yıl itibariyle hala iş bulunamamış ise kaygı düzeyinin diğer öğrencilerle benzer düzeye ulaşacağı ifade edilebilmektedir.

Bölümü isteyerek tercih edip etmeme durumuna benzer şekilde öğrencinin kendisini akademik olarak başarılı bulup bulmamasına göre iş bulma konusunda yaşanabilecek kaygı düzeyi de birinci yıl sonu itibariyle istatistiki olarak anlamlı farklılık gösterirken (sig=,000); üçüncü yıl itibariyle (sig=,080) istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Farklılık kendilerini çok başarılı bulan öğrenciler ve akademik olarak kötü bulan öğrenciler arasındadır. Buradan hareketle kendilerini akademik açıdan başarılı bulan öğrencilerin, alanlarına uygun bir iş bulabileceklerine dair beklentilerinin daha yüksek olacağı ancak üçüncü yıl itibariyle hâlâ iş bulunamamış ise kaygı düzeyinin diğer öğrencilerle benzer düzeye ulaşacağı ifade edilebilmektedir.

Meslek tercihi yaparken öncelikli olarak okunan bölümle ilgili işleri tercih etme durumu ve kaygı düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan Anova analizi sonucunda iş bulma konusunda yaşanabilecek kaygı düzeyi de birinci yılsonu itibariyle istatistiki olarak anlamlı farklılık gösterirken (sig=,000); üçüncü yıl itibariyle (sig=,059) istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Farklılık, öncelikle eğitim aldıkları alanla ilgili işlere yöneleceğini belirten öğrenciler; hem kararsız olan hem de hayır diyen öğrencilerden farklılaşmaktadır. Öncelikle eğitim alanına uygun işler arayacağını belirten öğrencilerin, alanlarına uygun bir iş bulabileceklerine dair beklentileri daha yüksek olduğu için kaygı düzeyi düşük olacağı ancak üçüncü yıl itibariyle hâlâ iş bulunamamış ise kaygı düzeyinin diğer öğrencilerle benzer düzeye ulaşacağı ifade edilebilmektedir.

Daha önce herhangi bir iş deneyimine sahip olup olmama bakımından yaşanabilecek kaygı düzeyi hem birinci yıl itibariyle (sig=,015) hem de üçüncü yıl itibariyle (sig=,044)

istatistiki olarak anlamlı farklılık göstermektedir. İş deneyimi olan öğrencilerin birinci yılsonu itibariyle yaşayacaklarını düşündükleri kaygı düzeyi (ort=2,5375), iş deneyimi olmayanlara (ort=2,6856) oranla daha düşük düzeyde olması beklenmektedir. Benzer şekilde üçüncü yıl itibariyle gene iş deneyimi olan öğrencilerin yaşayacaklarını düşündükleri kaygı düzeyi (ort=2,8218), iş deneyimi olmayanlara (ort=2,9688) oranla daha düşük düzeyde olması beklenmektedir. Her ne kadar birinci yıl sonu itibariyle yaşanması beklenen kaygı düzeyinde bir artış olmakla birlikte (2,5375 → 2,8212), iş deneyimi olmayan öğrencilere (2,6856 → 2,9688) kıyasla daha düşük düzeyde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Eğitim dışında sahip olunan üstünlükler bakımından da birinci ve üçüncü yılsonu itibariyle yaşanması beklenen kaygı düzeyi açısından gruplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Mezun olduktan sonra bir ila üç yıl içerisinde iş bulamayan öğrencilerin tercih edecekleri stratejiler bakımından yaşayabilecekleri kaygı düzeyi açısından farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılan analiz sonucunda hem birinci yıl hem de üçüncü yılsonu itibariyle istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Farklılık kendi işimi kurarım ve sınavlara hazırlanırım diyen öğrenciler arasındadır.

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin mezun olduktan sonra iş bulamamaları durumunda yaşayacaklarını düşündükleri kaygı düzeyini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Farklı birim ve sınıf düzeylerinde yer alan 450 öğrenciyle yapılan anket ile öğrencilere hem bir yıl hem de üç yıl sonrasında iş bulamamaları durumunda yaşayacakları kaygı düzeylerine ilişkin düşünceleri sorulmuş ve kaygı düzeylerinde yaşanabilecek değişim, frekans analizleri, faktör analizi, ki-kare analizi, farklılık analizleri ve korelasyon analizi ile tespit edilmeye çalışılmıştır.

Üniversite öğrencilerinin mezun olduktan sonra iş bulamama kaygılarını etkileyen sebeplerin bir kısmı gelir düzeyi, cinsiyet, eğitim gördükleri alan, sınıf ve bölümü isteyerek tercih edip etmedikleri gibi kişisel faktörlere dayanmaktadır. Eğitim birimi, sınıf ve eğitim dışında sahip olunan üstünlükler açısından katılımcılar arasında birinci ve üçüncü yıl bakımından istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Cinsiyet açısından üçüncü yıl itibariyle istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Kadınların erkeklere oranda kaygı düzeyi artmaktadır. Gelir düzeyi bakımından anlamlı bir farklılık tespit edilmiş olup gelir düzeyi arttıkça işsizlik kaygısının azaldığı ileri sürülebilmektedir.

Bölümü isteyerek tercih edip etmeme durumu birinci yıl itibariyle anlamlı farklılık göstermektedir. Tercih ettiği bölümde okuyan öğrencilerin işsizlik kaygısı, istemedikleri bölümde okuduklarını belirten öğrencilere oranla daha düşüktür. Ancak üçüncü yıl itibariyle bu farklılık ortadan kalkmakta ve kaygı düzeyleri benzer bir düzeye ulaşmaktadır.

Daha önce herhangi bir iş deneyimine sahip olmak da işsizlik kaygısını etkileyen bir diğer unsurdur. İş deneyimi olan öğrencilerin işsizlik kaygısı, olmayan öğrencilere nispetle daha düşüktür. İş deneyimine sahip olmak, üç yıl sonunda iş bulamama durumunda dahi iş deneyimine sahip olmayan öğrencilerden daha düşük düzeyde kalmaktadır. Ayrıca iş bulamama durumunda kendi işini kurmayı ya da mesleki sınavlara hazırlanmayı tercih edeceğini belirten öğrencilerin de işsizlik kaygısı diğer öğrencilere kıyasla daha düşük düzeyde olmaktadır.

Elde edilen bu sonuçlar; Tümerdem (2007), Aslan (2015), Turaç ve Donar (2017), Demir ve Taşkırın (2018), Etçi vd. (2019), Kaynak ve Öztuna (2020), Korkmazer (2020), Dursun ve Şen (2022) ve Çetinceli ve Tüzün (2022) ile tutarlılık göstermektedir. Ancak cinsiyet değişkeni açısından literatürde farklı bulgulara da rastlanmaktadır. Çolakoğlu vd.(2017), Kutlu vd. (2019) ve Korkmazer'in (2020) yaptığı çalışmalarda cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu farklılık, örneklemin yapısından kaynaklanabilir. Üçüncü yıl sonu itibariyle hâlâ iş bulamamış bir kadının, evlenmeye ya da evde oturmaya yönlendirilmesi muhtemel olduğundan iş arama süresinin uzaması kaygı düzeyinin artmasına neden olabilir. Böyle bir tedirginlik yaşamayan öğrencilerde cinsiyet açısından bir farklılık olmaması beklenebilir.

Bunlar dışında ülkede var olan işsizlik düzeyinin yüksekliği, iş deneyimlerinin olmaması ya da mesleki niteliklerde olduğu düşünülen yetersizlikler iş bulma kaygısını etkilemektedir. İş bulamama durumunda içine kapanmak, kendine güvenini yitirmek, bir süre sonra iş aramaktan vazgeçmek gibi olumsuz duygulara kapılmak gibi sonuçlar görülebilmektedir. İşsizliğin oransal olarak yüksek olması, iş bulma ihtimalini doğal olarak düşürmektedir. Ancak işsizliğin ülke ekonomisinden kaynaklanan diğer bir deyişle kişiyle doğrudan ilgili olmayan makro bir problem olduğu düşünüldüğünde yıllar içerisinde iş bulma umudunun korunması da olanaklıdır. Bu durumda kendi işini kurmayı denemek, iş sınavlarına hazırlanmak, mesleğiyle ilgili bir iş buluncaya kadar geçici işlerde çalışmak gibi alternatif yollardan biri tercih edilmektedir.

Emek piyasasındaki arz talep dengesizliğini yaratan sorunlardan biri talep eksikliğidir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre özellikle okuduğu bölüme isteyerek gelen öğrencilerin öncelikli olarak mezun olduğu bölümle ilişkili meslek tercihinde bulunmak istedikleri görülmektedir. Bu açıdan mezun olunan alanlarda yeterince iş imkânının bulunması önem taşımaktadır. İşsizlik oranının yüksek olmasına karşın bazı sektörlerde yaşanan emek arzı eksikliğinin giderilmesi ise sunulan eğitimin güncel ihtiyaçlara ayak uydurulması yoluyla gerçekleştirilebilir. Bu doğrultuda sektör odaklı bir eğitim anlayışının benimsenmesi gerekmektedir. Emek piyasasındaki dengesizliklerin eğitim ve sektörel müdahaleler aracılığıyla düzenlenmesi, nitelikli çalışanların öncelikli sektörlerde istihdamına imkân verecek; öğrencilerin iş bulamama nedeniyle yaşayacakları kaygıyı azaltacaktır.

Öğrencilerin iş bulamama kaygısı duymalarındaki nedenlerden biri, öğrencilerin diploma dışında başvuracakları pozisyonlarda kendilerini öne çıkarabilecek özellikleri

taşımadıklarını düşünmeleri olabilir. Anketlere verilen yanıtlarda öğrenciler çoğunlukla üniversitede aldıkları eğitim dışında yabancı dil, staj ve kurslar gibi iş bulmalarını kolaylaştırabilecek ekstra niteliklere sahip olmadıklarını ifade etmektedirler. Yine mezun olduktan sonra iş bulamamaları halinde öğrencilerin çoğunlukla mesleki sınavlara hazırlanmayı ya da kendi işini kurmayı düşündükleri görülmektedir. Sonuçları birlikte değerlendirdiğimizde üniversite eğitimi sürerken iş bulmada avantaj sağlayacak çeşitli imkânların öğrencilere sunulmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Böylece mezuniyet sonrası elde edilmeye çalışılan vasıfların üniversite yaşamı sürecinde kazanılması ve iş bulma süresinin dolayısıyla da yaşanabilecek kaygı düzeyinin azaltılabilmesi mümkün olacaktır.

Türkiye’de işgücü piyasası göstergeleri açısından, kadınlar ile erkekler arasında kadınların aleyhine olacak şekilde büyük farklılıklar bulunmaktadır. Bu açıdan kaygı düzeyinin cinsiyet açısından farklılaşması beklenen bir durumdur. Türkiye genelinde kadınlar için düşük istihdam oranları geçerliken, yükseköğretim mezunu kadınların istihdam oranı görece yüksektir. Eğitim seviyesi yükseldikçe kadınların işgücüne katılım oranları ve dolayısıyla iş bulabilme ihtimalleri artmaktadır. Bu açıdan mezun olunan yılı takip eden zamanda iş bulamama düşüncesi kız öğrencilerde erkek öğrencilerle benzeşik düzeyde kaygıya neden olurken; iş bulamama süresinin artması, kaygı düzeylerinin de artması sonucunu doğurmaktadır. Okuduğu bölümü isteyerek tercih etmiş öğrenciler, öncelikle eğitim aldığı alana uygun işler arayacağını belirten öğrenciler ile kendisini akademik olarak başarılı bulan öğrenciler, ilk yıl için iş bulamama kaygısını taşımazlar da üçüncü yıl sonrasında hala iş bulamazlar ise diğer öğrencilere benzer kaygı düzeyine ulaşacaklarını belirtmektedirler. Çalışmamıza göre gelir seviyesi ile kaygı düzeyi arasında ters yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Beklendiği gibi gelir düzeyi arttıkça iş bulamama kaygısı daha az hissedilmektedir. Aynı şekilde iş deneyimi olan öğrenciler, iş bulamama konusunda deneyimi olmayan öğrencilere kıyasla daha az kaygı duymaktadırlar.

Bu alanda daha sonra yapılacak çalışmalarda, mezun bilgi sistemleri aracılığıyla öğrencilerin iş bulma düzeyleri ve gelecek kaygılarını karşılaştırmalı olarak analiz edilebilir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarların herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Aslan, B. Y. (2015). Genç işsizliğe yönelik alan araştırması: üniversite öğrencileri arasında kaygı ve umutsuzluk. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, Temmuz 2015, Cilt 6, Sayı 2, Sayfa: 71-86.
- Aytaç, S., Dursun, S. ve Yıldız, Bağdoğan, S. (2020). *Psikolojiye giriş*, Dora Yayınevi: Bursa.
- Çetinceli, K., Tüzün, P. (2022). Üniversite öğrencilerinin işsizlik kaygısı, yaşam doyumu ve psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişki. *Current Perspectives in Social Sciences*, 2022 26(1): 21-30 1 doi: 10.54614/JSSI.2022.95209426.
- Çolakoğlu, T., Polat, E.K. & Aydın, G.G. (2017). İktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencilerinin işsizlik kaygısı üzerine bir araştırma: Biga İİBF örneği. *International Journal of Innovative Approaches in Social Sciences*, 1(1), 29-39. doi: 10.29329/ijiasos.2017.85.3.
- Demir, Ö., Taşkıran, G. (2018). İİBF mezun adaylarının iş bulma ümitlerini etkileyen faktörler üzerine nicel bir araştırma. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, Ocak 2018, Cilt 9, Sayı 1, Sayfa: 42-57.
- Dursun, S. ve Şen, M. (2022). İktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencilerinin işsizlik kaygısı: demografik faktörler ve psikolojik semptomlar açısından bir inceleme. *Sosyal Güvenlik Dergisi*. 12(2). 251-266.
- Erözkan, A. (2011). Üniversite öğrencilerinin sınav kaygısı ve başa çıkma davranışları. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 1(12), 13-38.
- Etcı, H., Çiçek, H., Kılıç, İ. (2019). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin işsizlik kaygısı üzerine bir araştırma. *IV. International Entrepreneurship, Employment And Career Congress*, 308-322.
- Kırcı, B. (2010). *Üniversite son sınıf öğrencilerinde işsizlik kaygısı: psikolojik etmenler açısından bir inceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, Ankara.
- Korkmazer, F. (2020). Üniversite öğrencilerinin işsizlik kaygısı algılarının incelenmesi. *Business, Economics and Management Research Journal*, 3(2), 141-152.
- Kutlu Şahin, Ş., Çetinbakış, M., Kutlu, M. (2019). Üniversite son sınıf öğrencilerinde işsizlik kaygısı: Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri üzerine bir uygulama, *Ekev Akademi Dergisi*, 23(78) (Bahar), 511-522.
- Özçelik K. K., Öztuna, B. (2020). Üniversite öğrencilerinde işsizliğe yönelik işsizlik kaygısı ve umutsuzluk: Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencileri üzerine bir araştırma. *Journal of Yasar University*, 15/60, 953-970.
- TÜİK (2023). İstatistiklerle gençlik. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2022-49670#:~:text=T%C3%BCrkiye%20n%C3%BCfusunun%20%15%2C2',15%2C2'sini%20olu%C5%9Ftu rdu>.
- TÜİK (2023a). *İstihdam, işsizlik ve ücret*. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Istihdam,-Issizlik-ve-Ucret-108>
- Turaç, İ.S., Donar B. G. (2017). Sağlık yönetimi öğrencilerinin işsizlik kaygılarını ve yaşam doyumlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 119-127.
- Tümerdem, R. (2007). Dicle Eğitim Fakültesi ve Fen-Edebiyat Fakültesi kimya son sınıf öğrencilerinin kaygılarını etkileyen etmenler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(20), 32-45.
- Young, W. D. (1985). *The effect of length of unemployment on self-esteem, locus of control, and anomy*. Yayınlanmamış doktora tezi. University of Tulsa, Oklahoma.